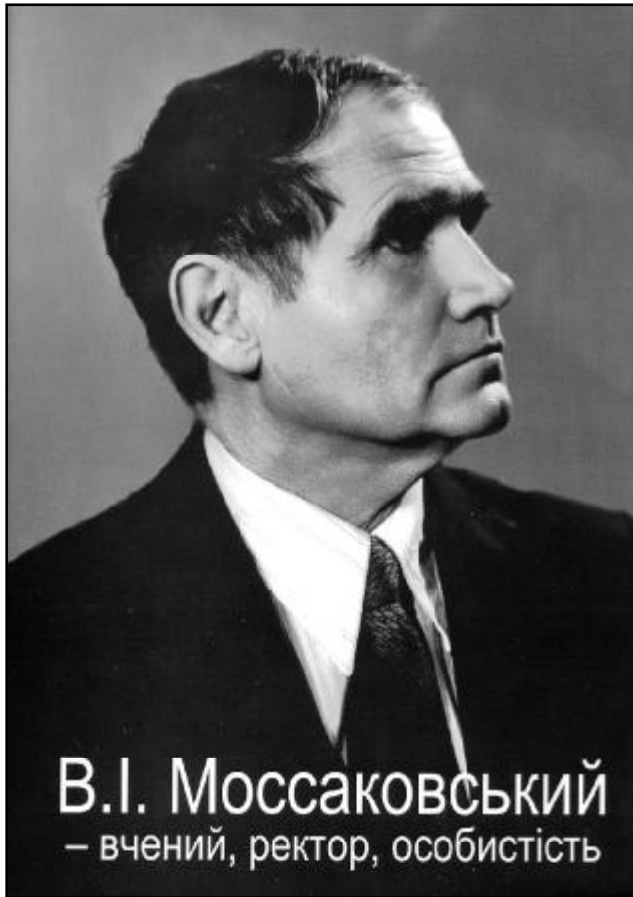

ВОНИ ЗАХИЩАЛИ БАТЬКІВЩИНУ

СЕРІЯ «ВИДАТНІ ПОСТАТІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА»

«В. І. МОССАКОВСЬКИЙ – ВЧЕНИЙ, РЕКТОР, ОСОБИСТІСТЬ»

В.І. Моссаковський
– вчений, ректор, особистість

Володимир Іванович Моссаковський (1919-2006 рр.) був дуже талановитою людиною. За одинадцять років він пройшов шлях від першокурсника фізико-математичного факультету до доктора фізико-математичних наук Дніпропетровського державного університету!

Він був не тільки видатним ученим, а й блискучим організатором вищої школи: 22 роки очолював наш університет, 36 років – кафедру теорії пружності (з 1992-го вона називається обчислювальної механіки і міцності конструкцій). Професор став одним із фундаторів і керівників відомої в Україні і далеко за її межами дніпропетровської наукової школи механіків. Під його науковим керівництвом захищено 11 докторських і 47 кандидатських дисертацій.

Герой Соціалістичної Праці В. І. Моссаковський є почесним громадянином Дніпропетровська, його ім'я занесено до Книги Трудової слави Дніпропетровщини. Про Володимира Івановича розповідає книга «В. І. Моссаковський – вчений, ректор, особистість», яка нещодавно вийшла за рекомендацією Вченої ради під редакцією М. В. Полякова, В. С. Гудрамовича, А. П. Дзюби.

Видатний науковець є автором понад 270 праць. Цей список зайняв у книжці 25 сторінок – називаються сім монографій, навчальні посібники та винаходи. Більшу частину книжки зайняли вибрані наукові праці 1951-2006 рр. Така інформація розрахована на наукових співробітників, аспірантів та студентів, які спеціалізуються в галузі механіки деформованого твердого тіла, будівельної механіки, математичного моделювання та прикладної математики.

Другий розділ «Таким ми його пам'я-

таємо» зацікавить і фахівців, і пересічних читачів. Ось деякі цитати.

«Зіркою першої величини сяє на академічному небосхилі постать видатного вченого-механіка й педагога академіка НАН України Володимира Івановича Моссаковського. Усе його життя – яскравий приклад самовідданого служіння Батьківщині й Науці» (Б. С. Патон, академік НАН України, Президент НАНУ, д. т. н., професор).

«Такі люди, як В. І. Моссаковський, – гордість нашої держави» (Л. Д. Кучма, Президент України в 1994-2005 рр., почесний доктор ДНУ ім. О. Гончара).

«Усе, що я сьогодні вмію і знаю як ректор, – це все уроки В. І. Моссаковського» (М. В. Поляков, ректор ДНУ ім. О. Гончара, професор).

«Стіль його (В. І. Моссаковського – Т. С.) може уявити й оцінити в нинішній час тільки дуже талановита й обдарована людина» (А. П. Травлев, член-кор. НАН України та Н. А. Білова, професор).

«Впевнений, що ще багато поколінь студентів, викладачів, науковців будуть користуватися результатами діяльності цього видатного вченого, ректора і громадянина, а велич цієї Людини з роками стане ще виразнішою» (А. П. Дзюба, д. т. н., професор, завідувач створеної В. І. Моссаковським кафедри).

Таких теплих, щирих спогадів, відгуків колег, друзів, співробітників – шістьдесят.

У фотоекспозиції «Від солдата до академіка» – чимало цікавих знімків: і

відомих, і таких, що ми бачимо вперше.

В. І. Моссаковський – солдат Великої Вітчизняної війни. Він пройшов 1-ий Білоруський, 3-ій Білоруський, 1-ий Український фронти, брав участь у Барановичівській, Брестській, Каунаській, Кенігсберзькій, Берлінській операціях. Рядовий дешифрувальник звукобатарей розвідувального дивізіону Барановичівської бригади Володимира Моссаковського, використовуючи логарифмічну лінійку, арифмометр і глибокі знання з математики (на той час юнак закінчив із золотою медаллю Дніпропетровську середню школу №38 і менше двох місяців першого курсу Дніпропетровського державного університету) по звуку ворожих вистрілів засікав їх батареї, визначав координати і допомагав нашим артилеристам вести перестрілку.

За участь у війні нагороджений орденом Червоної Зірки, медалями «За бойові заслуги», «За взяття Берліна».

Унікальне видання «В. І. Моссаковський – вчений, ректор, особистість» вийшло у світ у видавництві Дніпропетровського національного університету імені Олеса Гончара. Студенти спеціальності «Динаміка і міцність» механіко-математичного факультету, що спеціалізуються по кафедрі, створеній академіком В. І. Моссаковським, допомагали в комп'ютерній обробці оригіналів книги.

Т. СОБКА.

ВОЄННІ ДОРОГИ для мене розпочалися 5 липня 1943 року.

Потрапив у зенітну артилерію. Коротко розкажу про її особливості.

Принцип зенітно-артилерійського вогню дуже відрізняється від вогню наземної артилерії. Головна відмінність у тому, що на батареї 76-міліметрових гармат об'єкт вогню (ворожа піхота, танки, укріплення і т. п.) бачать усі: і командири, і солдати; стрільба ведеться прямою наводкою і лише зрідка – по закритій невидимій цілі. На зенітній же батареї середнього калібру – усе навпаки: тих, хто бачить ціль, тобто ворожий літак, можна на пальцях перерахувати. Це – командир батареї, командири вогневого взводу і взводу управління, дальномірник, повітряний розвідник (його правильніше буде назвати спостерігачем) і два наводчики приладу управління зенітно-артилерійським вогнем (ПУЗАВ).

Що робить решта? Наводчики ПУЗАВ і наводчики гармат під час бойової стрільби займаються суміщенням. Суміщення – це альфа й омега зенітної артилерії; це дуже важке завдання, яке вимагає напруженої уваги і повного відсторонення від усього, що відбувається навколо. Суміщення полягає в тому, що числові сигнали, які визначають координати руху ворожого літака по горизонталі і вертикалі, надходять по кабелю від наводчиків ПУЗАВ (їх два – «горизонтальник» і «вертикальний») на біномінальний перетворювач (БП), у якому вони переробляються у гарматні сигнали.

Отже, перед очима кожного номера – бійця БП є два циферблати: із зеленою і червоною стрілками. Зелена стрілка фіксує координати ворожого літака, що летить (ці координати надходять на БП від наводчиків ПУЗАВ). А ми, четверо номерів БП, крутимо рукоятки, щоб точно сумістити зелену стрілку з червоною, так, щоб вістря червоної було «приклеєно» до вістря зеленої.

БОЙОВИЙ ШЛЯХ ЄФРЕЙТОРА РЯБОВА

Сигнали з БП по кабелю надходять на комутатор розподільного блоку, від якого розходяться по кабелях на чотири гармати.

На гарматах повторюється те саме: кожний із двох наводчиків гармати, не дивлячись на ціль, крутить рукоятку циферблата, добиваючись точного суміщення зеленої й червоної стрілок. Підкорюючись руху стрілок, дула гармат спрямовуються на ціль, що летить, і, як тільки командири всіх чотирьох гармат голосно дають команду: «Вогонь!», виникає залп із чотирьох гармат, снаряди летять у бік літака противника і вибухають, але не від удару об літак, а в повітрі. Чим точніше суміщення стрілок на БП і на гарматах, тим ближче до літака вибухають снаряди, тим більша ймовірність ураження літака.

По літаках, які летять по горизонталі, зенітна батарея веде залповий вогонь. Якщо літаки противника переходять у пікірування для того, щоб скинути бомби на батарею або розстріляти її з гармат і кулеметів, наші гармати переходять на поодинокий вогонь, відключаючись від ПУЗАВ. Це найстрашніше, коли чуєш команду «По пікірувальнику прямою наводкою, вогонь!», серце холодіє. Наводчики гармат гарячково крутять маховичками, намагаючись піймати літак у коліматор (рамкоприцільного приладу), щоб у літак всадити зенітний снаряд. Розпочинається боротьба між наводчиками зенітної гармати і пілотом літака. Переможцем стає той, у кого нерви міцніші, хто встигне випустити снаряди або бомби. Бувало таке, що в бою гинули й артилеристи, й льотчики.

При стрільбі прямою наводкою ПУЗАВ відключається від гармат, але наводчики без діла не лишаються. Для них розпочинається нова, смертельно не-

безпечна робота. Різко зростає швидкість стрільби, солдати не встигають підносити снаряди, тому наводчики, заздалегідь закріплені за гарматами, як тільки прозвучить команда «Прямою наводкою!», кидаються підносити снаряди зі складу боеприпасів, розташованого, як правило, за кілька десятків метрів від батареї. Злегка зігнувшись, але не по-пластунськи, щоб більшою була швидкість, ми метасмося по батареї, створюючи прекрасну мішень для ворожого літака.

При відбитті атаки пікірувальників на батарею у стрільбу включається спарений зенітний крупнокаліберний кулемет, вогонь якого особливо ефективний, коли ворожий літак, скинувши бомби, виходить із піке.

Особливість зенітно-артилерійського бою – його швидкоплинність. Бій триває лічені хвилини, розпочатися може несподівано. Між командами «Батарея, до бою!» і «Батарея, відбій!» минає від сили дві-три хвилини, протягом яких гармати встигають зробити чотири-п'ять залпів. Це змушує бути в атмосфері постійної, напруженої готовності до бою. З першого дня на Курській дузі і до останньої бойової стрільби ми ніколи не роздягалися на час сну. Що ми могли дозволити собі – це розстебнути гудзики на гімнастерці і шинелі, зняти і покласти поруч взуття. Жили тільки в землянках.

6 липня розпочалося справжнє пекло. Липень на Курській дузі запам'ятався неймовірно втомою, яка доводила до отупіння. У голові стояв туман, вуха оглушли від наших горластків 76-мм гармат і безкінечних вибухів ворожих авіабомб та артилерійських снарядів. Німці давили, нам доводилося повільно, на півкілометра-кілометр у день відступати. Вогневі позиції батарея змінювала по чотири-п'ять разів на день. Тільки око-

пались, затагли в гарматні ровики шеститонні машини, тільки поставили на місце ПУЗАВ, а тут знову команда «Відбій-поход!». І знову, нічого не бачачи й не чуучи, нічого не відчуваючи, ми знову трясемося на своїх «ЗіЛлах», їдемо на нову вогневу позицію. І знову копаємо, копаємо до кривавих мозолів... З'явилися перші вбиті й поранені. Так продовжувалося й після того, як фашистські атаки виходили, і ми почали повільно наступати. Тільки в кінці липня фронт, нарешті, був прорваний, і ми рушили вперед, нарощуючи темп наступу.

З ходу проскочили через Чернігів і Новгород-Сіверський і вийшли до Дніпра, біля містечка Лоев, на кордон між Чернігівською областю України і Гомельською областю Білорусії.

Під час наступу наш полк неодноразово бомбили фашистські літаки на марші, а одного разу ми потрапили під масований артилерійський наліт. Батарея рухалася лісовою дорогою паралельно лінії фронту. У лісі нас не було видно, але коли ми вийшли на галявину, великий відрізок дороги до наступного лісу треба було проїхати по відкритій місцевості. На галявині комбат зупинив батарею. Ми запізнавалися на нову вогневу позицію, але він ризикнув. За його командою ми покинули машини, які на повній швидкості рвонули до лісу, що виднівся, а ми, як справжні спортсмени, помчали слідом за машинами. Оце був біг! Навпевно в той день ми поставили якщо не світовий, так точно європейський рекорд з бігу на довгій дистанції. Ми мчали, а за нами розпухали розриви снарядів фашистської артилерії, яка біла по нас прямою наводкою...

У Лоеві восени радянські війська форсували Дніпро. Дніпро тут зовсім не широкий, але переправа проходила

дуже важко під безперервними бомбовими ударами і артилерійським обстрілом, які без кінця пруйнували плаваючий понтонний міст. Жертв із нашого боку було багато. В один із похмурих днів потрапила під страшне бомбардування і наша батарея. Нас і до цього бомбили фашистські літаки, але, як правило, з великої висоти, коли літаки йшли паралельно до землі, і бомбометання було не прицільним, а по майданчику і не спричиняло нам особливої шкоди. На цей раз ми вперше зазнали прицільної бомбової атаки фашистських пікірувальників. Цей жахливий день врізався в мою пам'ять на все життя: батарея була фактично знищена. Від двох гармат в результаті прямих попадань не залишилося ні гармат, ні людей, а дві гармати, що залишилися, були так пошкоджені, що стали небоєздатними. Уціліло десять чоловік (із 90). Серед уцілілих, без ран і каліцтва, але на якийсь час оглушлий, з синяками і гулями на голові, виявився і я.

Отупілий, втомлений від безупинного гарматного гуркоту, я піддався на умовляння товаришів закурити, щоб легше було. Хоч відчайдушно кашляв і горло

дряпало, але мені стало не те щоб легше, але спокійніше. Закурив, а через годину на нас посипалися бомби, і ті хлопці, що мене підмовляли закурити, на моїх очах падали мертвими або закривавленими стогнали і плакали від ран. Усе це з'єдналося у моїй свідомості: перший раз закурити – і смерть товаришів.

І зараз у пам'яті знаменита і показана у фільмах наступальна операція «Баграціон», у ході якої 65-а армія брала участь у звільненні Бобруйська, Барановичів та інших білоруських міст. Важко, повільно, натужно тяглися ми непрохідними болотистими хащами по насланих саперами дерев'яних гатях, скільки разів провалювалися з головою в холодну темно-коричневу болотяну рідину, скільки разів рвали жили, витягуючи з боліт машини

СЛАВА НАШИМ ВИЗВОЛИТЕЛЯМ!

ВИХОВАНЦІ ТА ПРАЦІВНИКИ УНІВЕРСИТЕТУ, ЯКІ ЗАГИНУЛИ ПІД ЧАС ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ 1941-1945 рр.

Аволян
Алексеев П. Д.
Аронов І. П.
Бандура І. М.
Баршевич
Бережной О. В.
Беликов М. В.
Белкін Н. Б.
Белов
Белоусов
Бельський К.
Беляев
Білецький Є.
Білоус В.
Більченко І.
Блях С. А.
Богуславська Г.
Бойко Я.
Булаєнко В.
Булич Ф. К.
Бурмаков Г. І.
Бухгалтер Е.
Бучавер В.

Бушуев
Васик І.
Васильєва С.
Вечір
Висоцький А. В.
Вітренко Г.
Войтаник
Галинкіна Є.
Геккер В. В.
Геллер Г. Б.
Герко О.
Гінзбург С. Л.
Гладун Л. С.
Глушко П. П.
Голуб А. М.
Гольдштейн М. Я.
Грановський
Грибановський Ю. В.
Григоренко О.
Громовий В. А.
Давидов О. Л.
Дем'янець О. Й.
Денщик М.

Дода І. С.
Драган П.
Дубинський Є.
Житомирський
Жупеев В. Л.
Завертанний Д. П.
Зайченко В.
Зам'ятін М.
Зільбер В. Г.
Злотников М. Т.
Зорик
Зуєва Н.
Качур Л.
Кирданов П. А.
Клевцов М.
Клюшников В. М.
Козьмін В. В.
Кондратьєв Ю. І.
Коновалов В. Я.
Копайгора М. П.
Копиленко Г.
Корінний А. К.
Котенко М.

Кравченко А.
Кравченко І. Л.
Крамаренко Г.
Красний В.
Кубіс Л. П.
Кучеренко М.
Лапко І.
Линник Г. С.
Липецький
Лівшиць
Лівшиць Х. М.
Ліщинський К. Х.
Лобко Н.
Лозинський М.
Локтіонова А.
Лукашевич С.
Лук'янов Л.
Лаликов М. Я.
Маламуд
Маркова Л. П.
Медвідь І. П.
Межерицький В.
Мельниченко Г.

Мерсон Ю. М.
Мінський
Москаленко С. В.
Мулер З. С.
Муляр І.
Нагнійний
Наливайко Г. Т.
Наровський
Ненадкєвич П. Є.
Нехамкін А. Ю.
Олинкевич П.
Олійник І. С.
Орленко Т. М.
Осипов Є. Б.
Остер Г.
Островська В.
Павличенко А. І.
Панасенко М.
Панютін В. П.
Пархоменко В. О.
Пенчик І. К.
Перекрыстова Л. В.
Пінкевич В. Т.

Підпригора Ф. Ф.
Помазан В. К.
Поповиченко В. В.
Потаненко І.
Пупкін І. Е.
Путаненко В. І.
Ріхтерман Я. З.
Рожко В. В.
Русман Л. Є.
Рябов В.
Рябокін А. А.
Сагінор Л. А.
Сапожников
Свинарський
Сидоренко Г. М.
Сидоренко М. М.
Сидоров А.
Смирнов
Солох
Тартаковський М. М.
Тевєровський Б. М.
Троянов Г. Д.
Фальковський М. М.

Фастовець М.
Фельдман Г. К.
Фомін Г. А.
Френкель Л.
Хазан Л. М.
Хаймович І.
Хейфець Ю.
Хлеп'їтко Д. Д.
Хлестаков С.
Ходос Ц.
Хоменко Л.
Хрїсман
Цілуйко М.
Чурсін М.
Шевченко Д.
Штихно Ф.
Шурай А. Р.
Щербина А.
Юрко С. П.
Юрченко І.
Юхвєц М. Є.

МІЙ ПЕРШИЙ ДЕНЬ ПЕРЕМОГИ

У 1940 році я вступив у 15-у Харківську артилерійську школу (аналог Суворовського післявоєнного училища). Військова форма і військова дисципліна, з перших днів стройова і фізична підготовка, вивчення статутів Червоної армії і загальноосвітніх дисциплін, шість днів на тиждень заняття з 8.00 до 16.00. У мене були непогані успіхи, і мене призначили помічником командира взводу.

Війну зустрів у с. М. Козирщина Перещепинського району, де жили

мої дідусь і бабуся. 23 червня уже був у Харкові, в училищі. У вересні ми, як і тисячі людей, споруджували протитанкові рови на підступах до міста. Перші бомбові удари і обстріли німецькими літаками. Без втрат повертаємося в Харків і готуємося до евакуації. У кінці жовтня ми в Баку, німці – в Харкові. Потім переправа через Каспійське море, Краснодарськ і далі через усю Середню Азію. Зупинилися у передгір'ї Алтаю, в м. Ленінську (колишній Ріддер), центрі добування олова. На-

вчання і робота взимку 1941-42 рр. у шахті, влітку – у приміських радгоспах. Перейшли в 10 клас, мене призначили старшиною 1-ої батареї. А через рік взвод направили в Рязанське артилерійське училище (152-мм гаубиці-гармати). Училище розташовувалося в м. Алма-Ата у великій казахській станиці Талгар. Молодих курсантів часто використовували на заготівлі дров і інших господарських роботах. Взимку 1945-го розпочалася підготовка до повернення училища в Рязань. Ба-

тарея, у якій я був старшиною, відправлялася останнім ешеленом. Десять днів шляху – і 30 квітня ми в Рязані. Чекаємо наказ про закінчення училища, але кінець війни – День перемоги зустріли курсантами. Радість (кінець війни!) і смуток (так і не довелося потрапити на фронт...) – ось наші почуття в ті знаменні травневі дні. Святування розпочалося 8 травня і тривало кілька днів. Місто раділо, ніхто не хотів залишатися вдома, погода пречудова.

А от наказу про закінчення учили-

ща ми дочекалися тільки в червні 1945-го. Липень – відпустка, а в кінці серпня – призначення на Дальній Схід, у Хабаровськ. Поки туди дістався, закінчилася війна з Японією. І я – місяць у резерві. Нарешті призначення командиром взводу звукової розвідки в 39 армію, 671 артбригаду 5 армійського корпусу, 761 окремих розвідувальний дивізіон, м. Цзиньджоу, 50 кілометрів північніше Порт-Артура, де розташовувався штаб армії. Перші дві медалі – «За перемогу над Німеччиною» і «За бойові заслуги» (нагорода за виконання спецзавдання).

В. МАЛАЙЧУК,
д. т. н., професор.

БОЙОВИЙ ШЛЯХ ЄФРЕЙТОРА РЯБОВА

й гармати, та все ж таки подолали ці болота і на початок липня вийшли у знаменитий заповідник «Біловезька пуща».

Під Брестом батареї довелися вперше і, слава Богу, востаннє вступили в поєдинок із фашистськими танками, по яких ми стріляли прямою наводкою бронебійними снарядами. Танків ми підбили небагато, здається, два чи три, але які! «Тигри» – наймогутніші і найгірші німецькі танки. Наші гармати зі своїми пудовими снарядами, з високою точністю стрільби, завдяки майже прямолінійній траєкторії польоту снаряда з великою пробивною здатністю, обумовленою високою швидкістю їх польоту (880 м/сек. на вильоті із ствола гармати), виявилися

сильнішими від цих броньованих чудовиськ.

Через багато років у туристичній поїздці я відвідав Брестську фортецю і в її музеї, у залі бойових знамен військових частин і з'єднав я побачив знамено 12-ї Брестської орденів Суворова і Кутузова зенітно-артилерійської дивізії. Я підійшов до прапора ближче, став струнко і віддав йому честь.

Звільнивши Брест, форсувавши Західний Буг, восени 1944 року ми вийшли до притоки річки Вісли Нареву, недалеко від Варшави.

Опір ворога спочатку був не дуже сильним, ми порівняно швидко й без помітних втрат форсували Нарев і зайняли великий плацдарм. Кілька днів

було спокійно. А потім німці спохватилися. Восени 1944-го, за вісім місяців до кінця війни, найближчою до Берліна точкою фронту був саме Наревський плацдарм. У німецьких штабах вважали, що саме з цього плацдарму може розпочатися генеральний наступ радянських військ на столицю Німеччини.

5-6 вересня розпочалися відчайдушні атаки фашистів, спрямовані на знищення плацдарму. Вони тривали більше місяця і досягли свого апогею 4 жовтня, коли на плацдарм була кинута краща в німецьких військах танкова дивізія «Вікінг», і по всій площі плацдарму справа дійшла до рукопашних боїв, не оминувши і наші зенітні батареї.

Плацдарм відстояли з великими втратами і потоками крові. Після Лосева це був другий страшний бій, із якого я не сподівався вийти живим, але й тут доля мене зберегла, і я відбувся тільки контузією з чималою, довготривалою втратою слуху. Труднощі боїв на Наревському плацдармі поглиблювалися тим, що батарея була на торф'яному болоті. Окопавшись в торфі не можливо: копнеш на один-два штики лопати – і виступає вода. Стрілянина із гармат у таких умовах втратила прицільність, тому що після кожного вистрілу пружний торф'яний шар під гарматами віддавав із такою силою, що вони підстрибували, а іноді валилися набік. Тому при стрільбі прямою наводкою по пікірувальниках батарея була дуже вразлива для фашистських авіабомб. Але допомогло те, що значна частина ворожих бомб і снарядів при ударі об м'який торф не зривалася, а заривалася в нього, не створюючи смертоносних осколків.

Коли бої закінчилися, на батарею приїхав командир дивізії і вручив усім (навіть кухареві) нагороди. Я одержав медаль

«За відвагу», як і всі солдати, (крім спостерігача-розвідника Купріянова, нагородженого орденом Вітчизняної війни). Пишаюся цією вищою бойовою медаллю, після якої по статусу нагород іде вже орден Червоної Зірки. У дивізії четверо, у тому числі й начальник штабу нашого полку майор Комаров, одержали звання Героя Радянського Союзу. Комаров одержав високу нагороду за те, що очолив кругову оборону і рукопашний бій з гітлерівськими автоматниками, які просочилися в розташування штабу.

Стрільба по фашистських літаках – це була наша щоденна бойова робота. Серед тих двадцяти літаків, які збила наша батарея, три чверті – «Юнкерси». Двадцять збитих літаків – це хороший результат, оскільки головним завданням зенітної артилерії середнього калібру було не збивати літаки, а змушувати їх змінювати бойовий курс і завдати їхньому точному бомбометанню. А збити літак – це вже як повезе, тому що пряме попадання зенітного снаряда у літак, який швидко летить на великій висоті, – явище рідкісне.

Бой за оволодіння Гданськом відрізнялися жорстокістю, тому що там накопичилося багато бойових і транспортних кораблів, на яких фашисти намагалися свої оточені частини перекинути в Німеччину, а радянські війська намагалися не допустити цього. Наш полк прикривав з повітря частини, які штурмували Гданськ. Ми відчули на собі всі «чари» артилерійського обстрілу крупнокаліберними снарядами фашистських військово-морських кораблів. Враження страшнувате. Ці 350-міліметрові снаряди летять, видаючи зловісне шурхотіння, а потім лунає могутній вибух і могутня ударна хвиля валить на землю всіх, хто в зоні її дії, у 200-300 метрах від вибуху. Міс-

то і порт були взяті штурмом.

4 квітня 1945 року розпочалося форсування ріки Одер майже в самому її гирлі. Напередодні наш полк поставили на березі для прикриття переправи з повітря. На батарею заїхав командувач фронту маршал К. К. Рокоссовський, який перевіряв готовність частин до переправи. Розпочалася коротка бесіда із звичайними запитаннями: який настрій, як годують, чи пишуть з дому, чи живі батьки, чи є скарги і т. п. Нічого особливого в цій зустрічі з маршалом не було, але вона запам'яталася. Ми підбадьорилися. Скоро дощ закінчився, засірів світанок і, нарешті, пролунала довгоочікувана команда, загуркотіла артпідготовка, розпочалося форсування Одера. Через годину-дві полк рушив на понтонний міст, наведений саперами через обидва рукави ріки, що широко розливалися.

Ця переправа запам'яталася піднесеним настроєм. Кожний розумів, що це остання в нашому бойовому житті переправа. Кожний усвідомлював, що на цій останній переправі можна загинути, але передчуття близького кінця війни перевищувало відчуття близької смерті. Ми буквально летіли по мосту: нас овівав, дозволював собі красиві слова, вітер близької перемоги.

А переправа була дуже важка. На її знищення фашисти кинули всі літаки, які в них залишилися. Ці літаки висіли в повітрі, скидаючи на людей і бойову техніку, що рухалися по мосту, град великих, малих і зовсім маленьких авіабомб. Ці бомбочки, які солдати прозвали жабками за характерний під час вибуху квакаючий звук, викликали великі втрати серед солдат. «Жабки» скидали з літака в контейнерах (у кожному – по сотні бомб), які розкривалися – і бомбочки сипалися вниз. Вони вибухали при зіткненні з будь-якою поверхнею,

навіть із річною водою. Осколки розлітались, уражали навіть тих, хто лежав. Убитих і поранених було б значно більше, якби солдати не здогадалися, що від «жабок» може врятувати будь-яке, навіть тоненьке прикриття. Тому, почувши квакання «жабок» або побачивши падаючі контейнери з ними, солдати накривали голови чим завгодно: касками, снарядами, ящиками, деякі підлазили під настил моста або просто занурювалися в воду.

1 травня 1945 року на березі цієї неширокої німецької річки, у гирлі якої стоїть місто-порт Ростоки, війна для нас фактично закінчилася. Радість була велика, але ажіотажу ніхто не виявляв, тим паче, що було наказано зайняти на березі повністю обладнану вогневу позицію і зберігати наведений понтонний міст, а також бути готовим до відбиття атак фашистських танків, які в ті дні поодинокі і невеликими групами з'являлися в цьому районі.

І ось настало 9 травня. Пам'ятаю, день був яскравим, сонячним, без вітру, по-весняному теплим. Ми вилізли з землянок, розсілися і розляглися на замаскованих травах і гілках брустверах. Уже напередодні ходили чутки, яким вірили й не вірили. І хоч усі чекали на велику новину, прозвучала вона несподівано. Із комбатівської землянки вискочив очманілий телефоніст і, розмахуючи зірваною з голови пілотною, закрячав дурним надричним голосом: «Перемога! Перемога! Перемога! Все!!! Кінець війни!» Солдати й офіцери, не соромлячись один одного, плакали і стріляли в небо трасуючими чергами.

Ф. РЯБОВ,
єфрейтор 1-ої батареї
997-го орденів Кутузова
та Олександра Невського
зенітно-артилерійського
полку 12-ої орденів
Суворова та Кутузова
Брестської зенітно-
артилерійської дивізії,
доцент.
(За матеріалами
майбутньої книги).

«ВОНИ ЗАВЖДИ ПЕРЕДІ МНОЮ»

В есе «Письменницькі визнання», що вперше було опубліковане в 1964 році, О. Гончар згадує клятву, яку дав сам собі у вогневій веремії війни: «Вживу, напишу про вас!», тобто про товаришів по зброї, відступів і перемог, оточення і концтабору, визвольного походу країнами Західної Європи. Він дотримує своєї клятви.

Перший твір, написаний по війні, – новела «Модри камень» про війну і кохання, смерть і життя, єдність слов'янських народів у битві з фашизмом, що художньо оприявнюється не лише у згадках-деталях подій, а й на рівні психологічного вираження спалаху почуття-кохання (чеської дівчини Терези і радянського розвідника) як одного із найміцніших чинників єднання народів.

«Модри камень» – перша повоєнна вершина О. Гончара-прозаїка і гіркий біль від необ'єктивної критики культурних ідеологів. Вистояв! Як на війні. І відповів на неї романом «Прапороносці», пафос якого визначено гіркою втрат і радістю перемоги.

Не одне покоління його читачів, і не лише в нашій країні, пройнялося ідеєю «краси вірності», що художньо в романі «Прапороносці» інтерпретується в розв'язку мотивів вірності коханій (коханому) і вірності Вітчизні, присязі війни; природно сприйняли тему визвольної місії радянської армії в розгромі фашизму на території країн Західної Європи. Як і те, – на сьогодні архіважливо, – що в епіцентрі від-

Літературно-музична композиція «Він ішов життям і крокував війною» за воєнно-поезією, прозою та щоденниковими записами Олесея Гончара. Фронтіві шляхи митця до Перемоги, що пролягали через Будапешт, Прагу і Відень, відтворюють Катерина ШЕЛКОВА (гр. УУ-06-1), Дмитро ЧАДОВИЧ (гр. УУ-08-3), Олександр КОС-ТОГРИЗ (гр. ГГ-07-2), Євген НАЗАРЕНКО (гр. УУ-07-4), Юлія ДУГАР (гр. УУ-06-2).

чутної на всіх рівнях сюжету ідеї інтернаціоналізму автор поставив солдат-українців, віддавши їм і знаменне звертання «братове-слов'яни», зобразивши їх на завершальному етапі битви з фашизмом.

Герої «Прапороносців» мають реальних прототипів. Прочитайте лаконічні характеристики воїнів-побратимів О. Гончара в його щоденникових записках 1944-1945 рр. – і ви в цьому

переконаєтеся. Вони – українці не лише за прізвищами. Властиві їм товариськість, працелюбство (до військової справи вони ставляться теж, як до праці), мужність, самовідданість, світло душі і помислів – ознаки української ментальності, з яких у романі витворюються національні характери. Опотенція його носіїв мала і внутрішній план. Через хронологічні деталі (Хома Хаєцький, брати Блаженки,

Шовкун, Маковейчик, Гай, – як зазначено в романі, – «з останнього поповнення» з районів України, нещодавно звільнених від фашистської окупації; Брянський сам їх навчав «поки стояли в обороні») – автор асоціативно нагадував сучасникам про ставлення влади до тих, кому «довелося зазнати лиха окупації», а після звільнення отримав статус так званих «штрафників». У романі «Прапороносці», у щоден-

никових записках як періоду війни, так і після неї, О. Гончар відзначав їх «надійність у бою», називаючи «чесними синами народу». З болем згадуючи новоявлених критиків «Прапороносців» другої половини 80-х рр. XX століття, які побачили в романі «не ту війну», обвинувачували автора в опотензації її учасників, у тому числі й героїв-українців, О. Гончар 31 серпня 1986 року записав у «Щоденнику»:

«створюючи «Прапороносців», мені, крім іншого, хотілося зняти з народу нашого очоче начіплюване тоді тавро окупаційності. Хотілося показати, що воювали українці не гірше за інших і кров пролили не менше...». Так, пафос «Прапороносців» зумовлений радістю Перемоги. Тим болючіше звучать у них трагедійні епізоди загибелі бійців, командирів, героїв твору.

Вірш «Побратими», що був написаний у перші дні після Перемоги, завершується такими словами:

**Хто поруч на бігу зов'яв,
Із рук не випустивши зброю, –
Забути їх не зможу я,
Вони завжди переді мною.**

Їхній пам'яті він присвячує і роман «Людина і зброя» (1960) про перші місяці битви з гітлерівськими арміями, про студбатовців, з якими разом на річці Рось у липні 1941 р. «стримував натиск фашистських танків». Роман, у якому конкретні реалії хаосу й трагедії війни поєднані із міфологічними мотивами й образами-архетипами, через які з особливою силою виокреслюються трагіч-

ні картини бою, у яких уже Небо і Земля поєднуються, як верх і низ, вісью не колосу чи собору (символів миру і духу), а вогню, що знищує життя («розрита земля пахне смертю», квітка перед окопом мертва, хатки-вулики зруйновані).

Тема «Людини і зброї» не відпускала Олесея Гончара. У січні 1993 року він запише у «Щоденнику»: «Треба б у «Людині і зброї» дати більше про ті студбатовські Фермопіли і про те Ракитне, де мене закривавленого тільки Рось і врятувала... Кого не вбито було на мосту, кидались ми, поранені, просто в Рось, а день був сліпучий, і річка, що аж кипіла тілами, враз стала червоною, то вона червоніла вся нашою студентською кров'ю».

Поїхати влітку! Написати ще повніше про ті наші Крути...». Як і в «Прапороносцях», у «Людині і зброї», і в наступному романі «Циклон» (1974) герої через очищення вогнем війни йдуть до духовного очищення, від смерті до народження, любові, людяності, відчуття величності свого призначення як солдатів Вітчизни, віри в Перемогу.

8 травня 1994 року О. Гончар записав у «Щоденнику»: «День Перемоги. Це наш другий Великдень! Солдатський». 1945-го Великдень припав на перше травня. Для О. Гончара Великдень і Перемога Солдата Вітчизни осяяні високим духом. Напередодні двох свят – Великдня і Дня Перемоги говоримо про О. Гончара як про Воїна і носія високого духу і світла.

**Н. ЗАВЕРТАЛЮК,
професор кафедри української літератури.**

ЖОВТНЕВОМУ РАЙОНУ м. ДНІПРОПЕТРОВСЬКА – 75 РОКІВ

1935-ий

У серпні 1935 року Дніпропетровський обком КП(б)У та облвиконком ухвалюють рішення про створення Жовтневого району у м. Дніпропетровськ (за рахунок розукрупнення Кіровського та Красногвардійського районів).

15 березня 1936 року це рішення затверджує Президія Центрального виконавчого комітету УРСР.

Новостворений район займав територію нагірної частини міста, де розміщувалося: дев'ять вищих навчальних закладів (держуніверситет, гірничий інститут, інститут інженерів залізничного транспорту, хіміко-технологічний, металургійний, медичний, будівельний, сільськогосподарський та фармацевтичний інститути); шість науководслідних інститутів (чорної металургії, трубний, інститут епідеміології, мікробіології та гігієни, проектно-дослідний інститут залізничного транспорту, проектний інститут «Дніпродіпрошахт», інститут зернового господарства); 3 технікуми (зварювальний, будівельний, фізичної культури); три училища (художнє, театральне, музичне); 23 школи; чотири підприємства легкої промисловості (швейна фабрика ім. Володарського, 9-а взуттєва фабрика, швейна фабрика №2 ім. Хатаєвича, хлібозавод №5);

двадцять артілей («Точний механік», «Культура», «Черво-ний коваль», «Спартак», «Харчовик» та інші).

ВЕЛИКА ВІТЧИЗНЯНА ВІЙНА

Нелегкі випробування випали на долю трудящих Жовтневого району в роки Великої Вітчизняної війни. «Не здригнутись, вистояти, перемогти!» – це гасло стало крилатим з перших днів фашистської навали.

Уже 30 липня 1941 р. у Федосіївських казармах почало діяти Дніпропетровське артилерійське училище, курсантами якого стали студенти вищих навчальних закладів. У серпні цього ж року курсанти разом з іншими військовими частинами мужньо захищали місто від фашистських загарбників.

Згідно з постановою бюро Жовтневого райкому КП(б)У було створено загін народного ополчення, члени якого навчалися військовій справі, а невдовзі виступили на захист міста.

У серпні 1941-го створюється партизанський загін

під командуванням Шахновича, котрий згодом воював у Новомосковському лісі.

На території окупованого міста багато мешканців району вели непримиренну боротьбу з гітлерівцями.

У жовтні 1943 року радянські війська 39-ї гвардійської дивізії форсували р. Дніпро біля селища Лощманське-Кам'янка, захопили плацдарм і 25 жовтня того ж року визволили район від німецько-фашистських загарбників.

Наслідки війни для району були жахливими. Спалено і зруйновано зовсім або частково: державний університет, хіміко-технологічний, металургійний, фармацевтичний, сільськогосподарський інститути та інститут інженерів залізничного транспорту, 18 шкіл, 18 лікувальних закладів, 115 великих будинків, музей революції, художній музей, хлібозавод №5, цегельний завод №17, взуттєву фабрику, 26 малих та середніх артілей і підприємств. До Німеччини в неволю вивезено багатьох мешканців району, а також історичні та художні цінності. Із 132 тисяч чоловік, що проживали до війни в районі, після визволення міста від гітлерівців лишилося 23 тисячі. Загальні збитки, заподіяні Жовтневому району, становили 600 мільйонів 528 тисяч карбованців.

**В. ЛУКАШОВА,
голова ради Жовтневого району м. Дніпропетровська.**

(Продовження в наступному номері газети).

ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА ОГОЛОШУЄ КОНКУРС НА ЗАМІЩЕННЯ ВАКАНТНОЇ ПОСАДИ

асистента кафедри експериментальної фізики – 1 штатна одиниця (повна ставка)

(наявність освітньо-кваліфікаційного рівня магістра за фахом, вільне володіння державною мовою України)

(документи на конкурс приймаються протягом 1 тижня з дня опублікування оголошення в засобах масової інформації).

Наша адреса: 49010, м. Дніпропетровськ, пр. Гагаріна, 72, навч. корпус №1, кімн. 217, тел.: (056) 374-98-27.

УВАГА: КОНКУРС

НА ЗВАННЯ «НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД МОЛОДИХ ПАТРІОТІВ ПРИДНІПРОВ'Я 2011 РОКУ»

Патріотичне об'єднання «Примножимо славу Придніпров'я» оголосило конкурс, метою якого є популяризація ідеї патріотизму й любові до Дніпропетровщини серед молоді та залучення якомога більшої кількості юнаків і

дівчат до патріотичного руху.

До участі в конкурсі запрошено навчальні колективи області денної форми навчання різних видів власності. Передбачається, що протягом року вони проведуть заходи, спрямовані на виховання

молоді на принципах патріотизму, які зводяться до приможення краси і величчя рідного краю та покращення життя молоді навчального закладу й інших верств населення, яких учні чи студенти взяли під свій патронат.

Звіти про діяльність у цьому напрямку прийматимуть до 25 грудня 2011 року. Нагородження переможців Дипломами та цінними подарунками відбудеться на VI Форумі патріотичної громадськості області у лютому 2012 року.

Я. СТЕПОВА.

ВВАЖАТИ НЕДІЙСНИМИ:

загублений студентський квиток НР №05070717, виданий Дніпропетровським національним університетом на ім'я Прохоренко Маріанни Леонідівни;

загублену залікову книжку №086770, видану Дніпропетровським національним університетом імені Олесея Гончара на ім'я Корчак Марини Олександрівни.

Передплачуйте газету «ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ»!

ПЕРЕДПЛАТУ МОЖНА ОФОРМИТИ В БУДЬ-ЯКОМУ ВІДДІЛЕННІ ПОШТОВОГО ЗВ'ЯЗКУ ОБЛАСТІ

«ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ» – щомісячна (крім серпня) газета Дніпропетровського національного університету ім. О. Гончара.

Редактор Т. А. СОБКА

Засновник і видавець – Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара.

Адреса ДНУ: 49010, м. Дніпропетровськ, пр. Гагаріна, 72. Газета виходить українською мовою. Обсяг – 1 друкований аркуш. Друк офсетний. Ціна договірна.

Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій. За точність наведених у статті фактів відповідає автор. Листи, рукописи, ілюстрації не рецензуються і не повертаються.

Листування з читачами ведеться тільки на сторінках газети. Редакція зберігає за собою право літературного редагування і скорочення прийнятих для опублікування текстів.

Редакція газети не уточнює дату виходу наступного номера газети. Претензії до публікації приймаються протягом місяця.

При передруках посилання на газету «Дніпропетровський університет» обов'язкове.

Газета набрана і зверстана в редакції газети «Дніпропетровський університет». Адреса редакції: м. Дніпропетровськ, пр. Гагаріна, 72, кім. 204. Тел. 374-98-21.

Газета розміщена на сайті ДНУ ім. О. Гончара за адресою: www.dnu.dp.ua

Зам. 1-0630. Тираж 1000. ДП № 1631-366ПР від 7 грудня 2009 року. Газета віддрукована в друкарні ПрАТ «Видавництво «Зоря», м. Дніпропетровськ, вул. Журналістів, 7. Індекс 40448.